

A Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtitkárai

*Szerkesztette
Szilágyi Adrienn*

MTA HUN REN

Budapest, 2023

A kötet a Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára alapításának 200 éves évfordulója, az MTA200 ünnepi programsorozata keretében, az Akadémia támogatásával jelent meg.

© Szilágyi Adrienn, 2023

© Szerzők, 2023

© Magyar Tudományos Akadémia, HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2023

ISBN 978-963-416-384-8

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás,
valamint a fordítás jogát, az egyes tanulmányokat illetően is.

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia és a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Nyomdai előkészítés: HUN-REN BTK Történettudományi Intézet

Tudományos Információs Osztály

Vezető: Kovács Éva

Olvasószerkesztő: Bardi Erzsébet, Kovács Éva

Képszerkesztő: Kocsis Gabriella

Tördelés: Demeter Gitta

Nyomdai munka: Pauker Holding Kft., Budapest

Felelős vezető: Strausz Éva

Voinovich Géza

Voinovich Géza

Egy életút Arany nyomában

Voinovich Géza a Magyar Tudományos Akadémia főtitkári feladatait 1935 és 1949 között, 14 évig látta el, éppen annyi ideig, mint egykor Arany János, akinek életműve Voinovich irodalomtudományi munkásságának is fő kutatási területe volt – úgy is, mint hagyatékának gondozója. A két dátum viharos időket fog közre, Voinovichnak főtitkárként a második világháború előestéjétől az MTA kommunista gleichschaltolásáig vezető időszakban kellett helytállnia.

Debrecen, 1877. március 14.

Budapest, 1952. szeptember 20.

1935. november 7. –
1949. november 29.

II/9. Voinovich Géza
Ismeretlen fényképész felvétele
1935

DINAMIKUS PÁLYAKEZDÉS, SZERTEÁGAZÓ SZAKMAI ÉS KÖZÉLETI TEVÉKENYSÉG

A finom stílusú, precíz és tapintatos filológus-irodalmár apai felmenői egytől egyig a szerb katonai határőrvidék magas rangú katonatisztjei voltak.¹ Voinovich Géza azonban már Debrecenben született 1877-ben, és – a nagyváradai kadétiskola helyett – a piaristáknál koptatta az iskolapadot, hogy aztán a budapesti egyetemen szerezzen bölcsészdoktori oklevelet. Itt vette szárnyai alá és egyengette pályáját a századvég rettegett irodalmi kritikus, Gyulai Pál, feltehetően ő ajánlotta be szegény sorsú tanítványát a Révai testvérek kiadóvállalatához. Szerkesztői pályája gyorsan ívelt felfelé. Alig 25 évesen ő gondozta Shakespeare összes színművének, majd Eötvös József összes műveinek kritikai kiadását, utóbbi feladatra maga Eötvös Loránd választotta ki Voinovichot.² A magyar és a világirodalom klasszikusait megjelentető könyvsorozatokban a kor legnevesebb irodalmáraival dolgozott együtt; nemcsak fordított, bevezető tanulmányokat, jegyzeteket írt, de sorozatszerkesztő is volt. Önálló tudományos munkái közül az 1915-ben publikált *Madách Imre és az ember tragédiája* című kötete aratta a legnagyobb szakmai sikert.³ Páratlan kapcsolati hálóját és elismertségét azonban filológusi, szerkesztői munkájának köszönhette. Gyulai Pál 1909-ben neki adta át az MTA rangos folyóirata, a *Budapesti Szemle* szerkesztését is, melyet 1944-ig látott el.

Révai Mór szívesen rábízta volna a *Nagy Lexikon* szerkesztői feladatait is,⁴ erre özvegy Arany Lászlóné Szalay Gizellával 1905-ben kötött házassága miatt nem került sor. A rosszhiszemű pletykákhoz elég lett volna az a tény, hogy az új feleség volt Arany János hagyatékának egyetlen örököse, ezt csak tetézte a több mint ezerholdas birtok és a húsz év korkülönbség kettejük között. Majdnem negyven évig tartó boldog házasságuk azonban rácsfolt a kortársi előítéletekre.⁵ Voinovich nem hagyta parlagon az értékes irodalmi örökséget: kiadta Arany János összes műveit, elkezdte a kritikai kiadás előkészítését, majd megírta életrajzát három kötetben.

Az 1910-es évektől egyre szaporodtak közéleti elfoglaltságai: számos társaságnak (például Kisfaludy Társaság, Petőfi Társaság, Arany János Társaság) lett tagja, majd titkára, elnöke. Az Akadémia 1910-ben választotta levelező, 1928-ban rendes tagjává.

Az első világháború után szépírói vénáját is megmutatta, főképp színdarabokat, novellákat írt. Drámái Trianonra reflektáló, a nemzet tragikus történelmét felelevenítő művek (*Mohács*, *Rákóczi*, *Kereszt-út*) voltak, melyeket a Nemzeti Színház is bemutatott. *Magyar Passiója* „avatta fel” 1931-ben a szegedi Dóm teret: ez volt ugyanis az első előadás a szabadtéri játékok történetében.⁶ 1933–1935 között két évadon át vezette kormánybiztosként a Nemzeti Színházat. Az anyagi gondokkal, a belső megújulással és az új politikai vezetés, a Gömbös-kormány elvárásaival is küzdő teátrum felvirágoztatása azonban neki sem sikerült. A műsorpolitikát a konzervatív és nemzeti igényekhez szabta, számos kortárs magyar drámát szerepeltetett, de az alapvető problémák megoldásában, mint a társulat felfrissítése, vagy a színpadtechnika modernizálása, nem ért el sikert, s nem pusztán a szűkös anyagiak miatt: a színházi szakma irodalmárként elismerte Voinovichot, de a társulat dilettánsként tekintett rá.⁷

AZ MTA FŐTITKÁRI POSZTJÁN – KONZERVATÍV TUDOMÁNSZERVEZŐ ÉS JELES GAZDA

Alighogy távozott a színház éléről, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárává választotta – e poszton Arany János kései utódja lett. Megválasztását a nemsokára leköszönő elnök, Berzeviczy Albert is hathatósan támogatta, akinek egy év múlva a Kisfaludy Társaság élén lett utódja. A kortárs méltatás szerint „a szellemi élet hatalmi pozícióinak súlyban, jelentőségben és hatóerőben még a hercegfenczi megbecsültséget is meghaladó mértékben Voinovich Gézára halmozása ellen kiegyensúlyozott és békés korszakban talán tiltakozott volna az egész irodalmi közvélemény. [...] A mai atmoszférában azonban nincs okunk és jogunk megpeticionálni a most 60 éves Voinovich Gézá-

nak jutott sikereket és eredményeket, mert ez a feltétlen és minden vonatkozásban előkelő szellem a biztosíték arra nézve, hogy ha nem is történnek a Kisfaludy Társaságban és a Magyar Tudományos Akadémiában harcos kiállások a szabad írók, művészek és tudósok érdekében, mégis [...] biztosítékot jelent személye, hogy a napi demagógia által átjárt és művésztetlen törekvések és törtétesek, célok, szándékok, érdekek által prostituált alkalmi irodalom, művészet és tudomány és jelszavas kultúra nem fogja a tudományos és irodalmi élet ezen legtekintélyesebb és legmagasabb rendű két intézményét megfertőzni.”⁸

Voinovich abban az időben lett a tekintélyes társaságok elnöke, illetve főtitkára, amikor azok pozíciója a közvélemény előtt már rég megkérdőjeleződött: konzervatív kultúrcézár aggastyánok centrumának számított a „valódi étellel” és a fiatal művészekkel szemben. Ez részben a – Trianon után stratégiai ágazattá előlépő – állami kultúrpolitika expanziójából is következett,⁹ ami konzervatív-nacionalista programja érvényesítéséhez szövetségesekre talált az irodalmi társaságokban és az MTA-ban is.¹⁰ Voinovich akadémiai tevékenységének ennél szűkebb értelmezési keretét az 1930-as évek közepétől Gömbös és Hóman „nemzetnevelő” kultúrpolitikája,¹¹ a második világháború után pedig a kommunista diktatúra kiépítése – és műveltségeszménye – adta.

A Magyar Tudományos Akadémiát az 1930-as években tekintélye és viszonylagos anyagi függetlensége még megóvta a direkt politikai behatásoktól. Az anyagi függetlenség biztosításáért Voinovich is sokat tett. 1935. november 7-én választották főtitkárrá, Berzeviczy Albert elnök indoklása szerint nem csak „széleskörű műveltsége”, „irodalmi munkássága”, de „az a véletlen körülmény is belejátszik választásunkba, hogy ő jeles gazda is”.¹² Voinovich ekkorra már felesége birtokán bizonyította tehetségét a gazdálkodásban, s az akadémiai vagyon tekintetében is jó sáfárnak bizonyult. Az MTA pénzügyi helyzete alapításától fogva ingatag volt, az első világháborút követő válság va-

gyonának jelentős részét megsemmisítette. E tekintetben jelentett kitörési lehetőséget az úgynevezett Vigyázó-örökség. Vigyázó Ferenc 1928-ban hagyta az MTA-ra a teljes családi vagyont, mintegy 25 ezer hold földbirtok, több kastély, bérház, részvény és műkincs formájában.¹³ Évekbe telt azonban az alapítvány helyzetének jogi rendezése, és további éveket igényelt a vagyongazdálkodás megszervezése, jövedelmezővé tétele.

„Fő gondom éveken át a Vigyázó-örökség anyagi rendezése volt; ez jó sikerrel járt; hat birtok vétetett házi kezelésbe, a jövedelem megkétszereződött, úgy-hogy az Akadémia nagy feladatokra készülhetett”

– emlékezett vissza Voinovich 1945 körül.¹⁴

Voinovich Géza főtitkárként proaktív, precíz, diszkrét volt. Habsburg József főherceg MTA elnöki tevékenysége (1936–1944 között) inkább protokollárisnak mondható, így a főtitkárra több feladat hárult. Teendői – az alapszabályok értelmében is – rendkívül széles skálán mozogtak. A már említett Vigyázó-örökség kezelésén túl – melynek ügyei az igazgatótanácsi jegyzőkönyvek terjedelmének mintegy felét teszik ki¹⁵ – intézte az Akadémia szinte teljes levelezését, utalványozta a kifizetéseket, felügyelte a munkavállalókat, eljárta az akadémikusok hivatalos látogatásokat, előkészítette a tagválasztásokat, gondoskodott a díjak és pályázatok kiírásáról és a bírálók kijelöléséről, szerkesztette az évkönyveket és az almanachot, vezette az ülések jegyzőkönyveit, gondoskodott az igazgatótanács határozatainak végrehajtásáról, felügyelte a könyvkiadásokat, az Akadémia bérházait, intézte a bérlők ügyes-bajos dolgait. Ezenfelül számos reprezentatív feladatot látott el, úgy is, mint a Kisfaludy Társaság elnöke. 1939-től 1944-ig az Akadémia képviselőjében részt vett az országgyűlés felsőházának munkájában is.

Voinovich a háború alatt végig ellátta hivatali teendőit. A felolvasások és az ülések megszervezése az ország német megszállása után nehezen volt megoldható. A nyilas hatalomátvétel után, 1944 novemberében megtartott – határozatképtelen – nagygyűlést, és azon a szélsőjobb-oldali, antiszemita orvosprofesszor – egyébként kiváló tudós – Orsós Ferenc kitüntetését valószínűleg külső kényszer, illetve a Szálasit támogató akadémiai elnök, Habsburg József főherceg ambicionálta.¹⁶ A szovjet megszállást követően emiatt komoly támadások érték Voinovichot, első sorban azért, mert Orsós tagja volt 1943-ban a kutyáni tömegsírokat feltáró nemzetközi bizottságnak és (az 1945 utáni narratíva szerint: hamis) szakvéleménye a szovjetek ellen szólt.¹⁷

KÁRMENTÉS ÉS ÚJRAKEZDÉS - A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A nyilasokkal együttműködő József főherceg a Szálasikormányral nyugatra távozott, ami az MTA szempontjából egyfelől a helyzet „szerencsés megoldása” volt, másfelől az intézmény vezető nélkül maradt. Budapest ostroma után az akadémia székháza romokban hevert, vagyonát, birtokait előbb a német, majd a szovjet csapatok dézsmálták. Voinovich személyes sorsa is megrendült: felesége a fővárosi bombázások áldozata lett, otthona és benne a teljes Arany-hagyaték is elpusztult. Ám amint lehetővé vált az átkelés Budáról Pestre, a főtitkárt az Akadémián találjuk. A Kornis Gyulát ideiglenes elnökké választó, 1945. március 7-re összehívott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvét már ő vezette.¹⁸

Elnök és főtitkár legfőbb gondja ekkor az 1945 márciusában kihirdetett földrendelet nyomán elkobzott birtokokból menteni, ami menthető (jóformán semmi nem volt az), hozzáférni a bankokban zárolt vagyonhoz, megkezdeni a tető nélkül maradt székház és a némi bevételt jelentő bérházak felújítását, és újraindítani az MTA működését. Voinovich igyekezett felmérni a károkat, a kisajátított földeknek legalább ingóságait (állatállományt, gépeket éppúgy, mint

a kastélyok műkincseit) menekíteni. Minisztereknél, államtitkároknál kilincselte, a Közellátási Tanáccsal alkudozott, a bankok nyakára járt. A felújítási és működési költségek mellett próbált pénzt szerezni Lenin és Sztálin műveinek magyar nyelvű kiadására is, melyre 1945 nyarán érkezett felszólítás a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól.¹⁹

Az anyagi talpra állásnál is súlyosabb kihívást jelentett a főtitkár és az intézmény egésze számára az új – és folyton változó – politikai-hatalmi viszonyok közepette az Akadémia presztízsének és működésének megőrzése. A nemcsak konzervatívnak, de reakciónak is tekintett Akadémia vezetősége azonnal felismerte a változás szükségességét és belső megújulási folyamatot kezdeményezett, melynek középpontjában a „haladó” természettudományok előtérbe helyezése, illetve a tagok és a vezetőség személyi összetételének a közvélemény előtt elfogadhatóvá tétele volt. Felmerült egyebek között – Szent-Györgyi Albert javaslatára – a teljes tagság lemondása,²⁰ és a külön igazoló eljárás kérése is. Voinovich igazolása 1945 augusztusában zajlott. Bár nem érkezett ellene semmilyen bejelentés, az Ellenőrző Bizottság egyik tagja – dr. Bier Lily – bemondása szerint a főtitkár rajta volt a háborús bűnösök listáján, mivel részt vett a nyilas Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetségében. Az augusztus 28-i folytatólagos ülés tisztázta Voinovichot e vád alól, és megállapította, hogy a főtitkár a nyilas hatalomátvételt követően már nem jelent meg az országgyűlésben.²¹

A KIÉPÜLŐ DIKTATÚRA SZORÍTÁSÁBAN

1945-től Voinovich Géza időről időre a kommunista sajtó célkeresztjébe került, meglehetősen változatos témákban. Már áprilisban tollhegyre tűzte a parasztpárti *Szabad Szó* mint a nyilasokkal együttműködő József főherceg „szárnysegédjét”, aki „hagyta elpusztulni” Arany János kézíratait, s aki az Akadémia vagyonát saját kedvteléseire fordította.²² Rendre érték támadások a Kisfaludy Társaság és a Petőfi Társaság vezetése kapcsán is – melyekben a háború után tovább elnökölt – azok avított szemlélete miatt.²³ Több ízben

kritizálták a már említett Lenin- és Sztálin-művek magyar kiadásának elmulasztásáért („nem teljesíti a minisztertanács utasítását”),²⁴ a „reakciós” felolvasások meghirdetése miatt (a lassú ügymenetű Akadémia időnként nem tudott lépést tartani a tagjai elleni hirtelen karaktergyilkosságokkal),²⁵ és a székház „fényűző” felújítása is gyarapította a bűnlajstromot.²⁶ Mindezek a Voinovich, és személyében az Akadémia ellen intézett, 1945 és 1949 között zajló támadások állandósították a félelmet és a bizonytalanságot.

1947-ben a fasiszta könyvek beszolgáltatása kapcsán kerekedett (nem csak sajtó-) hisztéria az Akadémia körül, melynek hullámveréseit Voinovich igyekezett csillapítani Révai Józsefnél éppúgy, mint a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban. Minden erőfeszítése ellenére végül az elismert tudós főkönyvtárnok, Melich János állásába került az MTA igazgatótanácsa szerint ártatlan félreértésnek minősülő ügy.²⁷ Utóda nemsokára a minisztérium éléről leköszönő Keresztury Dezső lett.

Gyanítható, hogy e tapasztalatok is formálták Voinovich viselkedését az Akadémia átszervezése, helyesebben megmaradása körül folyó játszmában. Az 1945 májusától 1949 októberéig zajló fordulatokban, intrikákban és reformbizottsági javaslatokban bővelkedő eseménysor részletezése nem lehet e tanulmány tárgya. Voinovich bár folyamatosan jelen volt, részt vett a tárgyalásokon, de azokat nem alakította érdemben. Ebben az Akadémia elnökeinek jutott fontosabb szerep, Kornis Gyula és Moór Gyula rövid regnálása után Kodály Zoltán, valamint alelnökként, 1947-es emigrációjáig Szent-Györgyi Albert exponálta magát, de a „megoldást” végül a szovjet elvtársak szállították.

Az egymást követő korabeli kormányok álláspontja sokáig nem volt világos az Akadémiával kapcsolatban. Ez érzékelhető volt az anyagi „kiéheztetésben”, és a kommunista hatalom erősödésével párhuzamosan a teljes mellőzésben. A „fordulat évében” a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) rákapcsolt az Akadémia körüli huzavona végleges lezárására is. 1948 nyarán, az MDP közvetlen ellenőrzése

alatt álló, Gerő Ernő vezette Magyar Tudományos Tanács megalakulásával nyilvánvalóvá vált, hogy Rákosiék az MTA helyett új alapokra helyeznék a szocialista tudomány irányítását. Kodály és Voinovich a látványos mellőzést aktív kapcsolatkereséssel, újabb reformjavaslatokkal próbálta ellensúlyozni, „az Akadémia aktivizálódási vágya sok esetben lehetetlenné tette a párt passzív magatartását” – állapította meg a pártközpont számára készült jelentés.²⁸

Kétségtől ez is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a kommunista hatalom végül nem söpörte félre a nagy múltú intézményt, ám megmentéséhez ez még nem lett volna elég. A végső szót a szovjet tudományos akadémia mondta ki, egyértelműen Gerő értésére adva, hogy magyarországi partnerének csak a Magyar Tudományos Akadémiát tekintti.²⁹ Az Akadémia „átszervezése” így a Tudományos Tanács és az MTA egyesítésével valósult meg, a „reakciós” akadémikusok (mintegy 150 fő)³⁰ kizárásával vagy szavazati joguk megvonásával, az osztályok átszervezésével és új, – úgy mond – „demokratikus” alapszabály elfogadtatásával. Mindezzel az 1949. október 31-i ülésen szembesültek az akadémikusok. Kodállal és Voinovichcsal „már” 27-én, az igazgatótanáccsal 28-án ismertették a terv részleteit.³¹

Voinovich utóda a főtitkári pozícióban Alexits György matematikus, az „átszervezés” fő motorja lett. Rákosinak írt beszámolója szerint Voinovich nagy segítségére volt a pártnak az igazgatótanács és az akadémikusok félrevezetésében, a puccsszerű „átszervezés” és a tagkizárás lebonyolításában. Cserébe ő maga – az eredeti tervekkel ellentétben – megtarthatta akadémiai tagságát.³² Tény, hogy Voinovich az „átszervezés” után vezető beosztást nem, de 1950-től élete végéig, 1952-ig, busás megrendeléseket kapott az Akadémiától Arany János összes műveinek kritikai kiadására.³³ Hátralevő éveiben – az MTA Arany János utcai lakásában – ezen, a tudományos munkásságának minden bizonnyal legtöbbet hivatkozott művén dolgozott.³⁴

Dévényi Anna

JEGYZETEK

- 1 Voinovich Géza állampolgársága ügyében írt levelek 1938. MTA KIK KRKGy Ms. 5452/112.
- 2 Révai: Írók – könyvek – kiadók, II. 78.
- 3 Schöpflin: Voinovich Géza könyve, 189–194.
- 4 Révai: Írók – könyvek – kiadók, II. 257.; *Vasárnapi Ujság* 52 (1905) 31. sz. 501.
- 5 Dániel: Köztes világ.
- 6 Gajdó (szerk.): *Magyar színháztörténet*, 758.
- 7 Uo. 256–258., 262–263.
- 8 Halmi: *Fejek*, 111–112.
- 9 Kálmán C.: Dísz-funkciók, 47–48.
- 10 Uo. 48.
- 11 Erről bővebben Dévényi: *Nemzetnevelés parafrázisok*.
- 12 Jegyzőkönyv az MTA 1935. november 7-én tartott elegyes üléséről. MTA KIK KRKGy RAL 1030/1935.
- 13 Pach (főszerk.): *Másfél évszázad*, 283–284.
- 14 Voinovich Géza életrajzai. MTA KIK KRKGy Ms. 1/80.; Jegyzőkönyv az MTA Igazgatótanácsának 1941. november 14-én tartott üléséről Uo. K 1351.
- 15 Igazgatótanácsi jegyzőkönyvek 1934–1945. MTA KIK KRKGy K 1349., K 1350., K 1351.
- 16 *AÉ* 54 (1946) 9.; Voinovich akadémiai főtítkár tündöklése és hanyatlása *Szabad Szó* 1945. április 22. 2.
- 17 Vizi: Az „Orsós-ügy”, 326–328.
- 18 Jegyzőkönyv az MTA 1945. március hó 7-én tartott elegyes gyűléséről. MTA KIK KRKGy RAL 20/1945.
- 19 Jegyzőkönyv az MTA igazgatótanácsa 1945. november 19-én tartott üléséről. MTA KIK KRKGy K 1351.
- 20 Dalos: *Kodály Zoltán*, 7.
- 21 Igazolóbizottsági iratok. MTA KIK KRKGy RAL 40/1945.
- 22 Voinovich akadémiai főtítkár tündöklése és hanyatlása. *Szabad Szó* 1945. április 22. 2.; Kornis Gyula az Akadémia új elnöke. *Szabad Szó* 1945. április 5. 4. Lásd még Az Akadémia. *Szabad Nép* 1945. július 22. 3.; Az írók „újjáépítési kölcsönéről”. *Szabadság* 1945. október 7. 4.
- 23 Múltadban nincs öröm, jövődben nincs remény. *Szabadság* 1946. december 6. 4.; Irodalmi ellenforradalom a Kisfaludy-társaságban. *Szabadság* 1946. december 25. 4.; A pekárizmus. *Szabadság* 1945. november 18. 4.
- 24 Hol sikkadt el a Sztálin művek kiadása? *Szabadság* 1946. szeptember 26. 3.; Akik nem tudnak megifjodni. *Szabad Nép* 1948. január 25. 8.
- 25 Dalos: *Kodály Zoltán*, 37.
- 26 Vége lesz a pazarlásnak. *Szabad Nép* 1948. december 5. 7.
- 27 Jegyzőkönyv az MTA Igazgatótanácsának 1947. január 25-én, október 10-én, 1948. június 25-én tartott üléseiről MTA KIK KRKGy K 1352.
- 28 Jelentés a pártkollégium számára a Magyar Tudományos Akadémia helyzetéről. Idézi Pótó: Harmadik nekifutásra, 95.
- 29 Uo. 96.; Dalos: *Kodály Zoltán*, 39.
- 30 Pótó: Harmadik nekifutásra, 107–108.
- 31 Uo. 103.
- 32 Jelentés Rákosi elvtárs számára az akadémiai tárgyalások jelenlegi, eddigi eredményeiről, 1949. október 29. Készítette: Alexits György. Idézi Pótó: Harmadik nekifutásra, 105.
- 33 Voinovich Géza szerződése az Akadémiai Kiadóval Arany János kritikai kiadásával kapcsolatban. MTA KIK KRKGy Ms. 4/28–36.
- 34 *Arany János összes művei*. Kiad. Voinovich Géza (I–VI. köt.). Szerk. Keresztury Dezső (VII–XVI. köt.), Korompay H. János (XVII–XIX. köt.). Bp., 1951–2015.